

ΟΙ ΠΑΝΘΡΑΚΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

[Los juegos Pantracios en la Grecia de Entreguerras: identidad social
y cultural]

Ανέστης Γιαννακόπουλος
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μελέτη εξετάζει τους Πανθρακικούς Αγώνες κατά τον Μεσοπόλεμο, αναδεικνύοντας την κοινωνική, πολιτισμική και πολιτική τους σημασία στη Θράκη. Σε μια περίοδο ριζικών γεωπολιτικών ανακατατάξεων, προσφυγικών ροών και εθνικών ανασυγκροτήσεων, ο αθλητισμός μετατράπηκε σε βασικό εργαλείο κοινωνικής συνοχής και καλλιέργειας συλλογικής ταυτότητας. Η ιστορική έρευνα φωτίζει τον ρόλο που διαδραμάτισαν οι τοπικοί σύλλογοι, οι διοικητικές αρχές και ο στρατός στην ίδρυση και οργάνωση των Αγώνων από το 1923 και εξής, με πρωτοβουλία του Γενικού Διοικητή Θράκης Σ. Δάσιου. Οι Πανθρακικοί Αγώνες, που φιλοξενήθηκαν σε Κομοτηνή, Ξάνθη, Καβάλα, Δράμα και Αλεξανδρούπολη, αποτέλεσαν κορυφαίο αθλητικό θεσμό της Βόρειας Ελλάδας, συγκεντρώνοντας δεκάδες συλλόγους και αθλητές υψηλού επιπέδου από ολόκληρη την περιοχή. Τα αγωνίσματα περιλάμβαναν πλήθος δρόμων, αλμάτων και ρίψεων, αλλά και ιδιαίτερες τοπικές μορφές όπως η θρακική σκυταλοδρομία και η λιθοβολία. Η συμμετοχή στρατιωτών ενίσχυε το κύρος των αγώνων και παράλληλα λειτουργούσε ως επίδειξη ελληνικής παρουσίας και σταθερότητας στη πρόσφατα ενσωματωμένη Θράκη, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση εθνικού φρονήματος μετά τη Μικρασιατική καταστροφή. Κατά τις διοργανώσεις αναδείχθηκαν σημαντικοί σύλλογοι όπως ο Ηρακλής Θεσσαλονίκης και ο Ορφέας Ξάνθης, ενώ η ίδρυση της Πανθρακικής Αθλητικής Ενώσεως (1924) αποτύπωσε την προσπάθεια θεσμικής οργάνωσης και διάδοσης του αθλητισμού. Συνολικά, οι Πανθρακικοί Αγώνες λειτούργησαν ως πεδίο κοινωνικής ζύμωσης, τόπος συνάντησης προσφύγων και γηγενών, και φορέας οικοδόμησης μιας κοινής πολιτισμικής και εθνικής ταυτότητας στην ευαίσθητη περιοχή της Θράκης.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: εθνική ταυτότητα, πρόσφυγες, στρατιώτες, επιδόσεις, κοινωνική συνοχή.

RESUMEN

Este estudio examina los Juegos Pan-Tracios durante el periodo de entreguerras, destacando su importancia social, cultural y política en Tracia. En una época marcada por profundos reajustes geopolíticos, movimientos de refugiados y procesos de reconstrucción nacional, el deporte se transformó en un instrumento clave para la cohesión social y el cultivo de la identidad colectiva. La investigación histórica arroja luz sobre el papel desempeñado por los clubes deportivos locales, las autoridades administrativas y el ejército en el establecimiento y la organización de los Juegos a partir de 1923, siguiendo la iniciativa del gobernador general de Tracia, S. Dasios. Celebrados

Estudios Neogriegos. Revista de la Sociedad Hispánica de Estudios Neogriegos 24 (2025), pp. 115-140.

ISSN 1137-7003

en Komotini, Xanthi, Kavala, Drama y Alexandroupoli, los Juegos Pan-Tracios se convirtieron en una institución deportiva líder en el norte de Grecia, que reunía a docenas de clubes y atletas de alto nivel de toda la región. Las pruebas incluían una amplia gama de carreras de pista, saltos y lanzamientos, así como disciplinas locales distintivas, como la carrera de relevos tracia y el lanzamiento de piedras. La participación de los soldados aumentó el prestigio de los Juegos y, al mismo tiempo, sirvió para mostrar la presencia y la estabilidad griegas en la recién incorporada Tracia, lo que contribuyó a la formación del sentimiento nacional tras la catástrofe de Asia Menor. Durante estas competiciones, se distinguieron clubes destacados como el Iraklis Thessaloniki y el Orfeas Xanthi, mientras que la creación de la Unión Atlética Pan-Tracia (1924) reflejó los esfuerzos por organizar institucionalmente y promover el deporte. En general, los Juegos Pantracios funcionaron como un lugar de interacción social, un punto de encuentro para los refugiados y las poblaciones locales, y un vehículo para la construcción de una identidad cultural y nacional compartida en la sensible región de Tracia.

PALABRAS CLAVE: identidad nacional, refugiados, soldados, rendimiento deportivo, cohesión social.

Εισαγωγή

Οι ιστορικοί ερευνητές, έως και σχετικά πρόσφατα, έδειχναν ελάχιστο ενδιαφέρον για τον αθλητισμό, θεωρώντας τον ένα περιφερειακό και μάλλον ασήμαντο στοιχείο μέσα στο ευρύτερο κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο. Έτσι, η διάσταση αυτή της ανθρώπινης δραστηριότητας συχνά παραμελούνταν ή έμενε στο περιθώριο. Παράλληλα, τα παλαιότερα έργα που ασχολούνταν ιστοριογραφικά με τα σπορ έφεραν συνήθως έντονο το στοιχείο της συναισθηματικής εμπλοκής —είτε του θεατή, είτε του οπαδού, είτε του αθλητικογράφου— και για τον λόγο αυτό δεν ακολουθούσαν με συνέπεια τις αρχές της αυστηρής, επιστημονικής ιστορικής μεθοδολογίας (Κουλούρη, 1997). Στις μέρες μας, ωστόσο, η εικόνα έχει αλλάξει σημαντικά. Ο αθλητισμός έχει εξελιχθεί σε έναν καθιερωμένο κοινωνικό θεσμό με μαζική απήχηση και διεθνή εμβέλεια. Η επιρροή και η λάμψη του συχνά υπερκαλύπτουν άλλες μορφές κοινωνικής δραστηριότητας, επηρεάζοντας έντονα την καθημερινή κουλτούρα. Αυτό και μόνο καθιστά τη μελέτη της αθλητικής ιστορίας μια σύνθετη και απαιτητική διαδικασία για τον ερευνητή. Πρώτα απ' όλα, η διερεύνηση του παρελθόντος μέσα από τον αθλητισμό προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για την καθημερινή ζωή των ανθρώπων. Τα σπορ πλέον δεν θεωρούνται μια απλή, δευτερεύουσα απασχόληση του ελεύθερου χρόνου που αποσκοπεί μόνο στη διασκέδαση, ούτε αντιπαρά τίθενται στην πνευματική παραγωγή· συχνά, μάλιστα, λειτουργούν παράλληλα και σε αρμονία με αυτήν. Ενδεικτική προς αυτή την κατεύθυνση είναι και η καθιέρωση των Πανθρακικών Αγώνων από

το 1923 και εξής, οι οποίοι αναδεικνύουν την κοινωνική και πολιτισμική σημασία του αθλητισμού.

Η έρευνα γύρω από την τοπική αθλητική ιστορία φωτίζει και τις μορφές εκείνες που, μακριά από τα φώτα της δημοσιότητας, είτε ως διοικητικοί παράγοντες είτε ως προπονητές, αφιέρωσαν ανιδιοτελώς χρόνο, οικονομικούς πόρους και προσωπική αφοσίωση για την ενίσχυση και την ανάπτυξη του αθλητισμού (Αυγερινός, 2007). Είναι σημαντικό και ιδιαίτερα συγκινητικό να γνωρίζει κανείς στην εποχή της εμπορευματοποίησης του αθλητισμού και την κυριαρχία των μεγάλων συμφερόντων, ανθρώπους που μάχονται για την επιβίωση του ερασιτεχνικού αθλητισμού, από όποιο μετερίζι και αν του επέτρεπαν οι δυνατότητες του προπονητή ή του παράγοντα.

Παράλληλα, η τοπική αθλητική ιστορία φέρνει στο προσκήνιο τους ανθρώπους του καθημερινού μόχθου, οι οποίοι, αξιοποιώντας τις φυσικές τους ικανότητες και την εσωτερική τους δύναμη, κατορθώνουν να σημειώνουν αθλητικές επιτυχίες και να γίνονται πρότυπα για τη γειτονιά και καμάρι για την πόλη τους. Σε αντίθεση με τη γενική ιστοριογραφία, που συχνά εστιάζει σε προύχοντες και αξιωματούχους, η τοπική αθλητική ιστορία συνήθως αναδεικνύει τις εμπειρίες και τα επιτεύγματα των απλών ανθρώπων. Άλλωστε, ο αθλητισμός διαθέτει μια μοναδική ιδιότητα: τοποθετεί όλους στην ίδια αφετηρία —πλούσιους και φτωχούς— και αναδεικνύει νικητή εκείνον που θα φτάσει πρώτος στον τερματισμό βασιζόμενος αποκλειστικά στις δυνάμεις του σώματος και του χαρακτήρα του.

Επιπλέον, πολλοί πρόσφυγες που κατέφθασαν στην περιοχή της Δυτικής Θράκης από τις γύρω περιοχές εντάχθηκαν σε αθλητικούς συλλόγους προκειμένου να καλύψουν βαθύτερες ψυχικές και κοινωνικές ανάγκες, να μετριάσουν τη φτώχεια, τη δυστυχία και την αβεβαιότητα που βίωναν σε έναν νέο, άγνωστο τόπο. Για αυτούς, το αθλητικό σωματείο δεν λειτουργούσε απλώς ως χώρος άσκησης, αλλά ως σημείο συνάντησης και συνύπαρξης ανθρώπων διαφορετικής προέλευσης και κοινωνικής θέσης, όπου σταδιακά διαμορφωνόταν η κοινωνική τους ένταξη. Από την εμφάνιση κιόλας των πρώτων συλλόγων, ο ρόλος τους στην καλλιέργεια συλλογικής ταυτότητας και στην ενίσχυση του αισθήματος του «ανήκειν» υπήρξε καθοριστικός. Παράλληλα, σύμφωνα και με τα δυτικά πρότυπα οργάνωσης, ο αθλητικός σύλλογος προσέφερε στα μέλη του ευκαιρίες κοινωνικής συναναστροφής μέσω συνελεύσεων, συναντήσεων και κοινών δραστηριοτήτων, όπως οι εκδρομές, ενισχύοντας ακόμη περισσότερο την κοινωνική συνοχή (Κουλούρη, 2002).

Γεωγραφική θέση της Θράκης στις αρχές του 20ου αιώνα

Με τους Βαλκανικούς Πολέμους του 1912–1913 η γεωπολιτική φυσιογνωμία της Θράκης μεταβλήθηκε ριζικά. Η Δυτική Θράκη προσαρτήθηκε στη Βουλγαρία, ενώ η Ανατολική Θράκη, στην οποία συμπεριλαμβανόταν και η στρατηγικής σημασίας Αδριανούπολη, παρέμεινε υπό τον έλεγχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η κατάσταση αυτή διατηρήθηκε έως το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όταν οι διεθνείς συνθήκες χάραξαν εκ νέου τα όρια της περιοχής (Mazower, 2000). Η Συνθήκη του Νεϊγύ (27 Νοεμβρίου 1919) επέφερε σημαντικές εδαφικές μεταβολές στην Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη, αποδίδοντας το μεγαλύτερο τμήμα της Δυτικής Θράκης στην Ελλάδα, η οποία ανέλαβε προσωρινά την πολιτική και στρατιωτική της διοίκηση (Hurchick, 1993). Λίγο αργότερα, με τη Συνθήκη των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920), η οποία επιχειρούσε τον συνολικό ανακαθορισμό των οθωμανικών εδαφών, η Ανατολική Θράκη περιήλθε επίσης στην Ελλάδα, προσφέροντας στη χώρα μια βραχύβια αλλά ιδιαίτερα σημαντική γεωστρατηγική ενίσχυση. Η ελληνική διοίκηση στην περιοχή αυτή, όμως, δεν μπόρεσε να εδραιωθεί (Clogg, 1992). Όμως μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή ο ελληνικός στρατός αναγκάστηκε να εκκενώσει την Ανατολική Θράκη και να υποχωρήσει πέραν του Έβρου (Λιθοξόου, 1991), γεγονός που σηματοδότησε ένα ακόμη μεγάλο κύμα προσφυγιάς και δημογραφικών ανακατατάξεων (Λιάκος, 2005). Η νέα αυτή πραγματικότητα παγιώθηκε οριστικά με την Συνθήκη της Λωζάνης (24 Ιουλίου 1923), η οποία καθόρισε τα σύγχρονα ελληνοτουρκικά σύνορα και αποτέλεσε το τελικό στάδιο μιας δεκαετίας πολέμων, ανακατατάξεων και διπλωματικών αναμετρήσεων (Σωτηρίου, 1975). Η Λωζάνη διαμόρφωσε όχι μόνο το χωρικό καθεστώς της Θράκης, αλλά και το κοινωνικό της προφίλ, καθώς συνδέθηκε με την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών και τη ριζική ανασυγκρότηση των τοπικών κοινοτήτων. Μέσα από αυτήν τη συμφωνία διαμορφώθηκε το σταθερό πλαίσιο που εξακολουθεί μέχρι σήμερα να ορίζει τις σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας, αλλά και τη θέση της Θράκης στο πολιτικό και πολιτισμικό τοπίο της Ανατολικής Μεσογείου (Pentzopoulos, 1962).

Σκοπός της έρευνας

Ο στόχος της παρούσας μελέτης ήταν να συγκεντρώσει και να επεξεργαστεί στοιχεία σχετικά με τους Πανθρακικούς Αγώνες της περιόδου του Μεσοπολέμου, εξετάζοντας όχι μόνο την καθαυτό αθλητική τους διάσταση, αλλά και τα βαθύτερα κίνητρα που υποκινούσαν τους διοργανωτές τους. Ιδιαίτερη βαρύτητα δόθηκε στη διερεύνηση του

τρόπου με τον οποίο οι αγώνες αυτοί συνδέονταν με τις πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις της εποχής, αποτυπώνοντας τις στοχεύσεις της ελληνικής κρατικής πολιτικής, τις επιδιώξεις των τοπικών αρχών και τη συνθετότητα των εθνοτικών και πολιτισμικών σχέσεων στη Θράκη. Μέσα από τη συστηματική αξιοποίηση αρχειακού υλικού, εφημερίδων και άλλων ιστορικών μαρτυριών, η έρευνα επιδιώκει να φωτίσει το ευρύτερο πλαίσιο μέσα στο οποίο υλοποιήθηκαν οι αγώνες, εξετάζοντας την πολιτική τους σημασία, τη συμβολή τους στη διαμόρφωση τόσο της τοπικής όσο και της εθνικής ταυτότητας, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο λειτούργησαν ως φορέας προώθησης ιδεολογικών και κοινωνικών μηνυμάτων της εποχής.

Πηγές μελέτης

Η διαπραγμάτευση ενός ιστορικού θέματος, η διενέργεια μιας ιστορικής έρευνας απαιτεί τεκμήρια που θα αναδείξουν την πληρότητα και την επιτυχία του έργου (Καραγιαννόπουλος, 1993). Ως πηγές χρησιμοποιήθηκαν εκθέσεις του περιοδικού ΔΕΛΤΙΟΝ ΣΕΓΑΣ (Σύνδεσμος Ελληνικών Γυμναστικών και Αθλητικών Σωματείων - Σ.Ε.Γ.Α.Σ.), περιοδικό Η Νίκη, περιοδικό Αθλητική Επιθεώρηση, περιοδικό Αθλητικός Κόσμος, περιοδικό Όλα τα Σπορ. Επίσης στηρίχτηκε σε αρχεία εφημερίδων: Κήρυξ, Το Φως, Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος, Αθλητισμός, Μακεδονία, Πρωινά Νέα, Ελεύθερος Τύπος, Μακεδονικά Νέα.

Τδρυση Πανθρακικών αγώνων στίβου (πόλεις) και συμμετοχές

Οι Πανθρακικοί αγώνες αποτελούσαν προπολεμικά μια από τις σημαντικότερες αθλητικές εκδηλώσεις για τη Βόρεια Ελλάδα γεγονός που προκύπτει από τη συμμετοχή σε αυτούς ομάδων με αθλητές υψηλού επιπέδου λόγω επιδόσεων, από τη Θεσσαλονίκη. Πρωτεργάτης και ιδρυτής των Πανθρακικών αγώνων ήταν ο φίλαθλος Γενικός Διοικητής Θράκης κ. Δάσιος. Ανέλαβε πρωτοβουλίες που ανέδειξαν την αγάπη του για τον αθλητισμό και την κοινωνική ευημερία οραματιζόμενος και με σκοπό τη δημιουργία γυμναστηρίου στην Κομοτηνή. Στα μέσα Ιουλίου του 1923 έγινε πραγματικότητα το πρώτο αθλητικό ραντεβού (Α΄ Πανθρακικοί) που διοργανώθηκαν στην Κομοτηνή (Χριστοδούλου, 1927).

Σε αυτούς τους αγώνες συμμετείχαν, πέρα από αθλητές επίσημων συλλόγων της Θράκης (Κομοτηνής, Αλεξανδρούπολης, Σουφλίου, Ξάνθης), και αθλητές – στρατιώτες που υπηρετούσαν τη θητεία τους σε μονάδες των στρατιωτικών σχηματισμών της Θράκης. Η συμμετοχή στρατιωτών στους Πανθρακικούς αγώνες σε μια περίοδο που η Ελλάδα

επιδίωκε να εδραιώσει την κυριαρχία της στη Θράκη μετά τη Συνθήκη της Λωζάνης (1923), ενίσχυε την ελληνική παρουσία στην περιοχή και λειτουργούσε ως επίδειξη ισχύος και σταθερότητας. Οι στρατιώτες δεν ήταν μόνο μια στρατιωτική δύναμη, αλλά και μέρος της κοινωνίας. Η συμμετοχή τους σε αθλητικές εκδηλώσεις βοηθούσε στη σύσφιξη των σχέσεων με τον τοπικό πληθυσμό αλλά θεωρούνταν λόγω εκπαίδευσης ιδανικοί αθλητές λόγω της πειθαρχίας και της φυσικής τους κατάστασης που τους οδηγούσε σε πολύ καλές επιδόσεις ανεβάζοντας το επίπεδο του ανταγωνισμού. Σκοπός των αγώνων ήταν η συγκέντρωση και η μύηση των τοπικών φιλάθλων και κυρίως της νεολαίας στον αθλητισμό (Μανιτάκης, 1962). Επίσης όπως προκύπτει από απαντητικό τηλεγράφημα στο Δήμαρχο Ξάνθης από τον Γενικό Διοικητή Θράκης Σ. Δάσιο: «... *τόνωση αίσθημα και πίστιν επί μέλλον πατρίδος*». Ήταν μια ευκαιρία για διέξοδο και ψυχαγωγία, ένα μέσο τόνωσης του καταρρακωμένου εθνικού φρονήματος μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, ένας τρόπος για τη συγκρότηση εθνικής ταυτότητας, ακόμα ως μια προσπάθεια αφομοίωσης των προσφυγικών πληθυσμών και την πολιτισμική ομογενοποίηση του ελληνορθόδοξου πληθυσμού (Αλμπανίδης, 2020). Οι αγώνες πέρα από τον εθνικό σκοπό που είχαν,¹ συνετέλεσαν και στη σύσφιξη σχέσεων μεταξύ των πόλεων «νέων χωρών» (Μήλιος, 1988).

Οι Πανθρακικοί αγώνες διεξήχθησαν ως εξής: στην Κομοτηνή τέσσερις φορές [1923 (Μανιτάκης, 1962), 1925 (εφημερίδα *Το Φως*, 2.7.1925), 1928 (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 1.7.1928), 1936 (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 10.10.1936)], στην Ξάνθη τέσσερις φορές [1924 (περιοδικό *Η Νίκη*, Αύγουστος 1924), 1926 (εφημερίδα *Το Φως*, 3.7.1926), 1929 (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 3.7.1929), 1932 (εφημερίδα *Κήρυξ*, 1.7.1932), στην Καβάλα δυο φορές [1931 (εφημερίδα *Μακεδονία*, 1.7.1931), 1935 (εφημερίδα *Πρωινά Νέα*, 13.7.1935)], στη Δράμα τρεις φορές [1927 (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 3.7.1927), 1933 (εφημερίδα *Κήρυξ*, 7.7.1933), 1938 (εφημερίδα *Μακεδονία*, 5.7.1938)] και στην Αλεξανδρούπολη δυο φορές [1930 (εφημερίδα *Μακεδονικά Νέα*, 18.8.1930) 1934 (εφημερίδα *Ελεύθερος Τύπος*, 5.10.1934)].

¹ Μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-13), η Ελλάδα διπλασίασε την έκτασή της με την προσάρτηση νέων εδαφών, γνωστών ως «Νέες Χώρες». Αυτές περιλάμβαναν: Μακεδονία (Θεσ/νικη, Καστοριά, Φλώρινα), Ήπειρο (Ιωάννινα, Άρτα, Πρέβεζα), Νησιά του Αιγαίου (Λέσβος, Χίος, Σάμος, Ικαρία), Δυτική Θράκη (προσωρινά, καθώς το 1919-1920 αποδόθηκε στην Ελλάδα με τη Συνθήκη των Σεβρών και αργότερα προσαρτήθηκε οριστικά).

Αγωνίσματα των Πανθρακικών αγώνων

Στους Πανθρακικούς αγώνες δεν τελούνταν ακριβώς τα ίδια αγωνίσματα σε κάθε διοργάνωση. Οι αγώνες προσαρμόζονταν στις συνθήκες της εποχής, τις διαθέσιμες υποδομές και τη συμμετοχή των αθλητών. Ωστόσο, υπήρχε ένας βασικός κορμός αγωνισμάτων που επαναλαμβανόταν. Η ποικιλία των αγωνισμάτων επηρεαζόταν και από τη συμμετοχή των αθλητών, καθώς τόσο πολιτικά όσο και στρατιωτικά πρόσωπα επιδίωκαν να προσαρμόσουν το πρόγραμμα ώστε να εξυπηρετεί τις κοινωνικές και εθνικές επιδιώξεις της εποχής.

Από τα πρώτα χρόνια τέλεσης των Πανθρακικών αγώνων βλέπουμε αγωνίσματα: 100 μ., 200 μ., 400 μ., 800 μ., 1500 μ., 110 μ. εμπ., 400 μ. εμπ., 5000 μ., 10000 μ., άλμα σε μήκος, σε ύψος, τριπλούν, επι κοντώ, δισκοβολία, σφαιροβολία, ακοντισμός, ελληνική δισκοβολία² (Γιαννάκης, 1997), σκυταλοδρομία 4x100 μ., 4x200 μ., βαλκανική σκυταλοδρομία (800 μ., 400 μ., 200 μ., 100 μ.). Επίσης συναντώνται αγωνίσματα ιδιαίτερου χαρακτήρα και κανονισμών, με ιδιαίτερους κανονισμούς, όπως η θρακική σκυταλοδρομία (1500μ., 800μ., 400μ., 200μ., 100μ.), η λιθοβολία (βάρους λίθου = 7,250 kg)³ (Albanidis, 2023).

² Στην ελληνική δισκοβολία, η ρίψη εκτελείται με το ένα χέρι, από ορθογώνια τετράπλευρη και επικλινή βαλβίδα. Η χαμηλότερη πλευρά της βαλβίδας τοποθετείται προς την διεύθυνση της βολής. Το σχήμα της βαλβίδας ήταν ένα ορθογώνιο παραλληλόγραμμο με μήκος 80 εκατ. και πλάτος 70 εκατ.. Η βαλβίδα διαιρούνταν κατά μήκος σε δύο ίσα μέρη με ένα ξύλινο πήχη που έχει πλάτος 3 εκατ. και χρώμα λευκό. Για να θεωρηθεί έγκυρο το ρίξιμο του δίσκου, δεν έπρεπε τα πόδια του αθλητή να αγγίζουν τη διαχωριστική γραμμή της βαλβίδας ούτε και τις πλευρές της. Ακόμη δεν έπρεπε ν' αναπηδήσει ή να μετατοπίσει τα πόδια του. Μόνο το πίσω πόδι μπορούσε να στρέψει επί τόπου. Στην ελληνική δισκοβολία ο αθλητής με το άλμα που έκανε μπορούσε να βγει έξω από τη βαλβίδα, αλλά έπρεπε ν' ακουμπήσει πρώτα το πόδι που βρίσκεται μπροστά, αλλιώς θεωρούνταν αντικανονική και ακυρώνονταν.

³ Αυτές οι ελλειπτικές πέτρες, που χρονολογούνται από τη δεκαετία του 1930, εκτίθενται στη Βιβλιοθήκη του Τμήματος Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού στην Κομοτηνή και δωρίστηκαν από το Εθνικό Στάδιο του Διδυμοτείχου. Το σχήμα τους είναι επιμήκης κυλινδρικό με τα άκρα τους να καταλήγουν σε ημισφαιρικό σχήμα. Κάποιες πέτρες ζυγίζουν 6,4 κιλά και έχουν περίμετρο 40 εκ., ενώ άλλη ζυγίζει 5 κιλά και έχει περίμετρο 35 εκ. Η ρίψη πέτρας πραγματοποιούνταν αποκλειστικά από άνδρες και εφήβους και συνδυάζε τρέξιμο και ρίψη. Μετά από μια γρήγορη εκκίνηση, ο αθλητής πετούσε την πέτρα προς τα εμπρός λίγο πριν το όριο ρίψης, συνεχίζοντας την πορεία του με φόρα μέχρι να σταματήσει. Ιστορικοί, λαογράφοι και εθνογράφοι, χρησιμοποιώντας τα δημοτικά τραγούδια ως πηγή, έχουν βρει συχνές αναφορές σε αγώνες με σπαθί, πάλη, άλμα και ρίψη πέτρας στην Ελλάδα στις αρχές του δέκατου ένατου αιώνα. Όλες αυτές οι παραδοσιακές δραστηριότητες θεωρούνταν τόσο στρατιωτικές όσο και αθλητικές και ως μέσα ενίσχυσης της ανδρείας, της γενναιότητας και της δύναμης. Η ρίψη πέτρας («λιθοβολία») ήταν ευρέως γνωστή ως παραδοσιακό αγώνισμα και περιλαμβανόταν σε πληθώρα θρησκευτικών πανηγυριών.

Α΄ Πανθρακικοί Αγώνες

Αρχές Ιουλίου 1923, η Γενική Διοίκηση Θράκης ενημέρωσε τα σωματεία των νομών της Θράκης ώστε να δηλώσουν συμμετοχή στους επικείμενους Πανθρακικούς αγώνες, ζητώντας μάλιστα επίσημη δήλωση των αθλητών με τα ονόματά τους όπως επίσης και των συνοδών των ομάδων (εφημερίδα *Το Φως*, 3.7.1923). Δύο μήνες πριν την διοργάνωση των Πανθρακικών Αγώνων ο Γενικός Διοικητής Θράκης κ. Δάσιος προκήρυξε τοπικούς αγώνες στην Κομοτηνή με σκοπό την προετοιμασία του στίβου του νεοανεγειρόμενου Γυμναστηρίου της Κομοτηνής. Πραγματοποιήθηκε επίσης έρανος για την οικονομική στήριξη της διοργάνωσης και την αθλοθέτηση επάθλων (Αλμπανίδης, 2020).

Η συμμετοχή συλλόγων, σωματείων και μεραρχιών (στρατευμένοι πρωταθλητές) ήταν πολύ μεγάλη με παρουσίες από την Θεσσαλονίκη, την Αθήνα, τον Πειραιά, τον Βόλο και την Κωνσταντινούπολη. Η μεγάλη συμμετοχή είχε ως αποτέλεσμα να καθιερωθούν αυτοί οι αγώνες και να επαναλαμβάνονται κάθε χρόνο σε άλλη πόλη της Θράκης (περιοδικό *Αθλητική Επιθεώρηση*, 1923).

Την ελλανόδιοκο επιτροπή με πρόεδρο τον κ. Δάσιο αποτελούσαν επίσης ο στρατηγός Κωνσταντίνος Μανέτας, οι μέραρχοι Γεώργιος Σκανδάλης και Ιωάννης Καλογεράς, ο νομάρχης Δράμας Ανδρεαδάκης ο αντισυνταγματάρχης Παλαιολόγου και οι γραμματείς Παπαμαύρου και Λαγουμιτζάκης. Βλέπουμε στην επιτροπή αρκετά πρόσωπα που προέρχονται από τις τάξεις του Στρατού αφού οι ίδιοι πρωτοστάτησαν και βοήθησαν στην αναστύλωση του σταδίου της Κομοτηνής και πραγματοποίησης των πρώτων Πανθρακικών Αγώνων αλλά και λόγω της συμμετοχής πολλών στρατιωτών - αθλητών υψηλού επιπέδου βάσει των επιδόσεών τους, που υπηρετούσαν σε στρατιωτικές μονάδες της περιοχής. Στην επιτυχία των αγώνων σημαντική ήταν η συμβολή του τμηματάρχη Δημοτικής Εκπαίδευσης Λαγουμιτζάκη και του Επιθεωρητή Γυμναστικής Π. Ορεσιτρόφου (περιοδικό *Η Νίκη*, 1923).

Στις 11 Ιουλίου 1923, κατέφθασαν στον σιδηροδρομικό σταθμό της Κομοτηνής αθλητές και παράγοντες των ομάδων που συμμετείχαν στους αγώνες. Στον σταθμό τους υποδέχτηκε επιτροπή υπό τους κ.κ. Κασιμάτη και Μπαγιάτα, οι οποίοι τους έδιναν οδηγίες περί της διαμονής και διατροφής τους και με άμαξες τους οδηγούσαν στα ορισμένα καταλύματα, στην πόλη.

Για τη συμμετοχή στους αγώνες, οι οποίοι διήρκεσαν τέσσερις μέρες, συμμετείχαν 46 αθλητές, κυρίως στρατευμένοι, ενώ συνολικά συμμετείχαν έξι σύλλογοι και συγκεκριμένα ο Ηρακλής και ο Άρης Θεσσαλονίκης, ο Ορφέας Ξάνθης, η Ροδόπη Κομοτηνής, ο Γυμναστικός

Σύλλογος Αλεξανδρούπολης και ο Γ.Σ. του Σουφλίου (περιοδικό *Αθλητική Επιθεώρηση*, 1923).

Οι προκριματικοί ξεκίνησαν στις 12 Ιουλίου στο γυμναστήριο Κομοτηνής ενώ μετά τις πεντέμισι το απόγευμα και κατόπιν της άφιξης του σωματάρχη Στρατηγού Μανέτα και του Γενικού Διοικητή της Θράκης κ. Δάσιου άρχισαν οι τελικοί αγώνες. Οι αγώνες περιλάμβαναν δοξολογία και παρέλαση των αθλητών.

Στο στάδιο της Κομοτηνής έγιναν από αγώνες αθλητών εφήβων έως και αγώνες πετοσφαίρισης, ενώ έγιναν και ποδοσφαιρικοί αγώνες. Κατά τη διάρκεια διενέργειας των αγώνων έλαβαν χώρα είκοσι αγωνίσματα όπως αγώνες δρόμου 100 μέτρων, 400 μ., 1500 μ., 192μ., 10 χιλιομέτρων, 800 μ., ελληνική δισκοβολία, άλμα εις μήκος με φόρα, λιθοβολία, πάλη όλων των κατηγοριών βάρους, ελεύθερος ακοντισμός, άλμα εις μήκος άνευ φόρας, άλμα εις τριπλούν, ύψος με φόρα, άλμα επί κοντώ και σφαιροβολία.

Επιπροσθέτως, διεξήχθησαν και ομαδικά αγωνίσματα όπως αγώνες ποδοσφαίρου πολιτικών, στρατιωτικών ομάδων και ομάδων εφήβων, βόλεϊ, σκυταλοδρομία καθώς και ατομικά αγωνίσματα εφήβων. Αξίζει να σημειωθεί ότι την πρώτη θέση στους ποδοσφαιρικούς αγώνες εφήβων έλαβε η Ροδόπη Κομοτηνής. Στους αγώνες αυτούς ο Ηρακλής Θεσσαλονίκης ήταν ο σύλλογος με τις περισσότερες νίκες, καθώς κατέκτησε εννέα πρώτες θέσεις, οχτώ δεύτερες και δύο τρίτες (Χριστοδούλου, 1927).

Μεγάλες επιδόσεις δεν σημειώθηκαν, διότι πολλοί γνωστοί αθλητές ήταν στρατευμένοι και πλημμελώς προπονημένοι. Επίσης, άλλοι αναλώθηκαν συμμετέχοντας σε πολλά αγωνίσματα, όπως ο Απόστολος Νικολαΐδης⁴ που αναδείχθηκε πολυνίκης αθλητής των αγώνων αλλά μετείχε στον στίβο, στο βόλεϊ, στο ποδόσφαιρο και ως αθλητής αλλά και ως διαιτητής (5 πρώτες νίκες, 3 ατομικές, 2 με τις ομάδες βόλεϊ και ποδοσφαίρου). Πολυνίκης σύλλογος αναδείχθηκε ο Ηρακλής Θεσσαλονίκης (περιοδικό *Αθλητική Επιθεώρηση*, 1923). Στους νικητές των αγώνων προσφέρθηκαν βαρύτιμα έπαθλα, προϊόντα εράνων στην τοπική κοινωνία. Οι Α΄ Πανθρακικοί αγώνες έδωσαν μια μεγάλη και ισχυρή ώθηση προς την ενασχόληση με τον κλασικό αθλητισμό σε όλες τις πόλεις της Θράκης (περιοδικό *Η Νίκη*, 1923).

⁴ Ο Απόστολος Νικολαΐδης (19/4/1896 – 15/10/1980) υπήρξε διακεκριμένος Έλληνας πολυαθλητής και σημαίων αθλητικός παράγοντας. Γεννημένος στη Φιλιππούπολη (σημερινό Πλόβντιβ, Βουλγαρία), μεγάλωσε στην Κωνσταντινούπολη, όπου φοίτησε στη Ροβέρτειο Σχολή. Το 1914 εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα, όπου αγωνίστηκε με τον Άρη Θεσσαλονίκης στον στίβο, ενώ με τον Παναθηναϊκό συμμετείχε σε διάφορα αθλήματα. Συμμετείχε στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1920 στην Αμβέρσα ως ποδοσφαιριστής και δεκαθλητής.

Όσον αφορά το όραμα της πραγματοποίησης των Πανθρακικών αγώνων χαρακτηριστική είναι η απάντηση του εμπνευστή και δημιουργού κ. Δάσιου σε ευχαριστήριο τηλεγράφημα της διοίκησης του «Ορφέα» Ξάνθης μετά το πέρας των αγώνων της Κομοτηνής (1923), που αναφερόταν στον στόχο και τις προοπτικές της δημιουργίας των Πανθρακικών αγώνων: «... *Είμαι συγκινημένος για τα όμορφα λόγια των ευχαριστιών σας. Οι αγνές μου προσπάθειες μέσω της Γενικής Διοίκησης είχαν ως στόχο την τόνωση, το αίσθημα και την πίστη στην πατρίδα*» (Εξάρχου, 2010).

Β΄ Πανθρακικοί Αγώνες

Οι Β΄ Πανθρακικοί αγώνες πραγματοποιήθηκαν στην πόλη της Ξάνθης στις 28 Ιουνίου του 1924 και διήρκεσαν έως τις 30 Ιουνίου. Οι αγώνες διοργανώθηκαν από τον σύλλογο Ορφέα Ξάνθης και έλαβαν χώρα στο στάδιο του Ορφέα. Οι Β΄ Πανθρακικοί αγώνες αποτέλεσαν ουσιαστικά τα επίσημα εγκαίνια του νεοανεγερθέντος σταδίου της Ξάνθης, το οποίο αποτέλεσε έμπνευση του Προέδρου του Συλλόγου Ορφέα Αλέξανδρου Τουφέρη και του Δημάρχου Χρήστου Μπρωκούμη. Στους αγώνες έλαβαν μέρος οι εξής σύλλογοι: ο Ορφέας Ξάνθης, ο Ερμής Αλεξανδρούπολης, ο Απόλλων Καβάλας, ο Προοδευτικός Σουφλίου, η Ροδόπη Κομοτηνής και οι VI και XII Μεραρχίες στρατού (Μανιτάκης, 1962), ενώ ο αριθμός των αθλητών άγγιζε περίπου τις εκατό συμμετοχές, οι οποίοι δεν επέδειξαν μεν ρεκόρ, επέδειξαν όμως καλές επιδόσεις και κυρίως οι έφηβοι (περιοδικό *Η Νίκη*, 1924).

Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής Αγώνων ήταν ο κ. Τουφέρης, υπεύθυνος για την υποδοχή των αθλητών στον σταθμό και την ενημέρωσή τους σχετικά με τη διατροφή και τη στέγασή τους. Οι αγώνες ξεκίνησαν στις 17:30 και περιλάμβαναν συνολικά δεκαοχτώ αγωνίσματα. Σημαντικές διακρίσεις σημείωσαν οι αθλητές του Ορφέα Ξάνθης: ο Κουρμουλής στα άλματα ύψους, μήκους και τριπλούν, ο Κιουτσούκαλης στο ακόντιο, ο Μιχάλογλου στο άλμα επί κοντώ, ο Τσάντης στα 100 μ., καθώς και ο Αβραμίδης, ο οποίος τερμάτισε δεύτερος στον δρόμο 21 χλμ. από το Πόρτο Λάγος έως το γήπεδο Ξάνθης. Στον συγκεκριμένο αγώνα, ο Αβραμίδης βοηθούσε εξαντλημένους συναθλητές μεταφέροντάς τους στην πλάτη του· αν και έφτασε πρώτος στο στάδιο, αρνήθηκε να εισέλθει πριν τον πρώτο αθλητή και έτσι κατετάγη δεύτερος (Ιωαννίδης, 1990). Ο Ορφέας Ξάνθης κατέλαβε επίσης την πρώτη θέση στη σκυταλοδρομία 4×100 μ. και στη σφαιροβολία με τον Παπαζιάν, αναδεικνυόμενος πολυνίκης σύλλογος των αγώνων. Ακολούθησαν ο Προοδευτικός Σύλλογος Σουφλίου και η Ροδόπη Κομοτηνής. Ο γυμναστής του

συλλόγου, Σοφοκλής Μάγνης, ιδιαίτερα περήφανος για τις επιτυχίες, έστεψε τους νικητές (περιοδικό *Η Νίκη*, 1924).

Αξιοσημείωτο σε αυτούς τους αγώνες ήταν, μετά το τέλος των αγώνων η ίδρυση της «Πανθρακικής Αθλητικής Ενώσεως» από τους αντιπροσώπους όλων των συμμετεχόντων συλλόγων, καθώς είχε σκοπό την διάδοση του αθλητισμού στη Θράκη και στην Ανατολική Μακεδονία, την καθιέρωση τέλεσης ετησίως των Πανθρακικών αγώνων, την οργάνωση κάθε τετραετίας των Παμβαλκανικών αγώνων καθώς και την ίδρυση σχολής προπονητών (περιοδικό *Η Νίκη*, 1924).

Γ΄ Πανθρακικοί Αγώνες

Οι Γ΄ Πανθρακικοί Αγώνες πραγματοποιήθηκαν στα τέλη Ιουνίου του 1925 στην πόλη της Κομοτηνής με διοργανωτή τον σύλλογο Ροδόπη Κομοτηνής. Ορίστηκε 15μελής οργανωτική επιτροπή, που αποτελούσαν από ανώτερους αξιωματικούς και υπαλλήλους, οι οποίοι εργάστηκαν για την επιτυχία των αγώνων αναλαμβάνοντας την ανέγερση εξέδρας 1.000 ατόμων και την επισκευή του γυμναστηρίου. Πρόεδρος της Επιτροπής ήταν ο κ. Κασιμάτης. Ως πρόεδρος του συλλόγου Ροδόπη Κομοτηνής διέθεσε όλο το αποθεματικό του ταμείου, 17.000 δραχμές, στους αγώνες (εφημερίδα *Το Φως*, 7.7.1925).

Συμμετείχαν 145 αθλητές, εκτός από την διοργανώτρια ομάδα, οι ομάδες: Ορφέας Ξάνθης (35 αθλητές), Ερμής Αλεξ/πολης (17 αθλητές), Κεραυνός Σουφλίου (3 αθλητές) και ομάδα του Δ΄ Σώματος Στρατού (65 αθλητές). Το πρόγραμμα των αγώνων περιελάμβανε 18 αγωνίσματα ανδρών και 9 αγωνίσματα εφήβων (Μανιτάκης, 1962).

Την πρώτη μέρα, μετά την παρέλαση των αθλητών με την μουσική μπάντα του Δ΄ Σώματος Στρατού⁵ να παιανίζει, οι αθλητές παρατάχθηκαν μπροστά από τους επισήμους. Εκεί προσφώνησε ο φίλαθλος μέραρχος κ. Εξαρχάκης ο οποίος κήρυξε και την έναρξη των αγώνων. Την πρώτη μέρα των αγώνων καταρρίφθηκαν δυο Πανθεσσαλονίκεια ρεκόρ με τον Οικονόμου (Ορφέας) στο άλμα σε ύψος με 1.60 μ. και με τον Γραμμενίδη (Ορφέας) στη λιθοβολία με επίδοση 17.94 μ. Τη δεύτερη μέρα των αγώνων έγιναν όλα τα αγωνίσματα με αρκετά καλές επιδόσεις. Την τρίτη μέρα, παρ' όλο που έβρεχε, οι αθλητές σημείωσαν πολύ καλά ρεκόρ. Την τέταρτη μέρα υπό τον φόβο της βροχής, έγιναν πολλά αγωνίσματα το πρωί και το απόγευμα τα τρία αγωνίσματα που απέμειναν όπως επίσης και η απονομή των βραβείων. Ο μέραρχος κ. Εξαρχάκης έκανε τις απονομές των επάθλων - κυπέλλων αξίας 17.000 δρχ. στους νικητές και

⁵ Ο Στρατός ήταν ουσιαστικά, συν διοργανωτής σε όλους τους πρώτους Πανθρακικούς Αγώνες με πολλές μορφές και παρουσίες (μέλη της οργανωτικής επιτροπής και συμμετοχή σε αγωνίσματα στρατευμένων).

στους πολυνίκες Συλλόγους. Στη συνέχεια όλοι οι αθλητές κατευθύνθηκαν στον κήπο της Λέσχης Κομοτηνής όπου έγινε δεξίωση και τους προσφέρθηκαν φαγητά και αναψυκτικά (περιοδικό *Η Νίκη*, 1925).

Στους εν λόγω αγώνες, οι σύλλογοι Ροδόπη Κομοτηνής και Ορφέας Ξάνθης συμμετείχαν με αρκετούς αθλητές οι οποίοι κατέλαβαν τις πρώτες και δεύτερες θέσεις. Από τον σύλλογο Ροδόπη Κομοτηνής διακρίθηκαν ο Χατζόγλου δεύτερος με επίδοση 13'' στον δρόμο 100 μέτρων, ο Πολιουδάκης στον δρόμο 400 μέτρων και ο Θεοφάνους δεύτερος στα 110 μέτρα μετ' εμποδίων και τέταρτος στο ύψος. Εξαιρετικές αποδείχθηκαν και οι επιδόσεις του Κωνσταντινίδη του ίδιου συλλόγου στα αθλήματα της δυσκοβολίας με επίδοση στα 34,59 μέτρα (εφημερίδα *Το Φως*, 6.7.1925), στην σφαιροβολία με επίδοση 10,74 μέτρα και στο άλμα εις τριπλούν με επίδοση 11,74 μέτρα. Πολυνίκης σύλλογος στην κατηγορία ανδρών αναδείχθηκε ο Ορφέας Ξάνθης και στην κατηγορία εφήβων ο σύλλογος Ροδόπη Κομοτηνής με τριάντα δύο βαθμούς (περιοδικό *Αθλητική Επιθεώρηση*, 1925).

Η διοργάνωση των αγώνων και τα εντυπωσιακά αποτελέσματά τους απέδειξαν με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο ότι ο αθλητισμός στη Θράκη σημείωσε ραγδαία ανάπτυξη. Η ιδέα αυτών των αγώνων είχε κατακτήσει τις συνειδήσεις όλων, διαδίδοντας το αθλητικό πνεύμα σε κάθε γωνιά της κοινωνίας. Οι νέοι αγκάλιασαν με ενθουσιασμό τη συμμετοχή, ενώ η κοινωνία στο σύνολό της παρακολουθούσε με αμείωτο ενδιαφέρον, στηρίζοντας ενεργά την προσπάθεια και συμβάλλοντας στην εδραίωση του αθλητισμού ως αναπόσπαστου κομματιού της πολιτιστικής ζωής της περιοχής (περιοδικό *Αθλητική Επιθεώρηση*, 1925).

Δ' Πανθρακικοί Αγώνες

Στα τέλη Ιουνίου 1926 (27–30/6) ο «Ορφέας Ξάνθης» διοργάνωσε στην Ξάνθη τους Δ' Πανθρακικούς Αγώνες, με παρουσία του Προέδρου της Δημοκρατίας Πάγκαλου, του Γενικού Διοικητή Θράκης Μπουρμπούλη, του Δημάρχου και πλήθους πολιτικών και στρατιωτικών αρχών. Στόχος των αγώνων ήταν η ευρεία διάδοση του αθλητισμού, στόχος που επιτεύχθηκε με τη συμμετοχή άνω των 100 Θρακών αθλητών. Στην τελετή έναρξης παρέλασαν 106 αθλητές, ενώ την έναρξη κήρυξε ο Μπουρμπούλης (Μανιτάκης, 1962). Τον όρκο των αθλητών απήγγειλε ο αθλητής του Ορφέα Αλβανόπουλος. Ιδιαίτερη εντύπωση προκάλεσαν τα έσοδα από τα εισιτήρια, που ανήλθαν σε περίπου 30.000 δραχμές, ποσό εξαιρετικά υψηλό για αγώνες στίβου της εποχής. Για την κατασκευή του σταδίου δαπανήθηκαν 120.000 δραχμές, προερχόμενες από τον εύρωστο Δήμο Ξάνθης και τους φιλάθλους του (εφημερίδα *Το Φως*, 29.6.1926).

Στους Δ΄ Πανθρακικούς Αγώνες διακρίθηκαν κυρίως οι σύλλογοι Ορφέας Ξάνθης και Ροδόπη Κομοτηνής. Από τη Ροδόπη ξεχώρισαν ο Πολιουδάκης (1ος στα 400 μ.) και ο Κωνσταντινίδης (2ος στα 100 και 200 μ.), σε μια ομάδα 20 αθλητών κάτω των 20 ετών με μεγάλες προοπτικές (περιοδικό *Αθλητικός Κόσμος*, 1926). Η Ροδόπη κατέλαβε την 1η θέση στη σκυταλοδρομία 1600 μ., με τον Ορφέα 2ο, ενώ την τέταρτη ημέρα επικράτησε και στη θρακική σκυταλοδρομία με τους Πολιουδάκη, Κωνσταντινίδη, Χατζόγλου και Λαγωΐδη, παρά τον ισχυρό άνεμο (εφημερίδα *Το Φως*, 2.7.1926). Την ίδια ημέρα, ο Κωνσταντινίδης νίκησε στο πένταθλο και ο Χατζόγλου στα 400 μ. μετ' εμποδίων (περιοδικό *Αθλητικός Κόσμος*, 1926). Ο Ορφέας Ξάνθης σημείωσε επίσης σημαντικές επιτυχίες με τους Τριανταφυλλίδη (800 μ.), Καραλή (100 μ., 200 μ., τριπλούν), Οικονόμου (ακόντιο) και Ρεπαντά (μήκος). Στη διεγκυστίδα, που διεξήχθη υπό βροχή, ο Ορφέας κατέλαβε την 1η θέση, όμως μετά από ένσταση του Ηρακλή Θεσσαλονίκης για αντικανονική συμμετοχή αθλητή, το αγώνισμα ακυρώθηκε από τον Αλυτάρχη. Πολυνίκης σύλλογος αναδείχθηκε ο Ορφέας Ξάνθης με 46 βαθμούς και 10 έπαθλα, ακολούθησε ο Ηρακλής Θεσσαλονίκης με 32 βαθμούς και 13 έπαθλα (λόγω επιτυχιών εφήβων) και τρίτη η Ροδόπη Κομοτηνής με 28 βαθμούς (περιοδικό *Αθλητική Επιθεώρηση*, 1926). Την απονομή των επάθλων πραγματοποίησε ο Μητροπολίτης Ξάνθης (εφημερίδα *Το Φως*, 2.7.1926).

Ε΄ Πανθρακικοί Αγώνες

Τις τρεις πρώτες ημέρες του Ιουλίου 1927 διεξήχθησαν στη Δράμα οι Ε΄ Πανθρακικοί Αγώνες με διοργανωτή σύλλογο τη Δόξα Δράμας και τη συμμετοχή δώδεκα συλλόγων, μεταξύ των οποίων ο Ορφέας Ξάνθης και η Ροδόπη Κομοτηνής, καθώς και πολυάριθμων αθλητών (Μανιτάκης, 1962). Οι αγώνες πραγματοποιήθηκαν στο νέο στάδιο της Δράμας παρουσία πολιτικών, στρατιωτικών και εκκλησιαστικών αρχών, όπως ο Μητροπολίτης, ο Νομάρχης και οι Δήμαρχοι Κομοτηνής και Ξάνθης. Η διοργάνωση χαρακτηρίστηκε ιδιαίτερα επιτυχής, με το στάδιο κατάμεστο και τις τρεις ημέρες. Την πρώτη ημέρα διεξήχθησαν αγώνες ελληνικής δισκοβολίας με τους Παλαμίδα και Νούκα του Ηρακλή να καταλαμβάνουν την πρώτη και δεύτερη θέση αντίστοιχα, καθώς και άλμα εις τριπλούν με δεύτερο τον Κουδούνα της Ροδόπης Κομοτηνής. Το πρόγραμμα περιλάμβανε ακόμη λιθοβολία, δρόμο 500 μ., προκριματικούς 100 μ. και 110 μ. μετ' εμποδίων. Τη δεύτερη και τρίτη ημέρα ξεχώρισε αγωνιστικά ο Ορφέας Ξάνθης, ενώ στα 400 μ. ο Πολιουδάκης της Ροδόπης Κομοτηνής κατέλαβε τη δεύτερη θέση. Οι Ε΄ Πανθρακικοί Αγώνες κρίθηκαν εξίσου επιτυχημένοι με τους

προηγούμενους, αναδεικνύοντας τον Ηρακλή Θεσσαλονίκης πολυνίκη σύλλογο της διοργάνωσης (περιοδικό *Αθλητικός Κόσμος*, 1927).

ΣΤ΄ Πανθρακικοί Αγώνες

Στις 29 Ιουνίου 1928 και για τρεις ημέρες πραγματοποιήθηκαν στην πόλη της Κομοτηνής οι ΣΤ΄ Πανθρακικοί Αγώνες. Διοργανωτής ήταν ο Γυμναστικός Σύλλογος Ροδόπη Κομοτηνής, ο οποίος είχε διοργανώσει και τους πρώτους Πανθρακικούς Αγώνες το 1923. Οι αγώνες είχαν τελεσθεί υπό την προστασία του Γενικού Διοικητού Μakedονίας Θράκης (εφημερίδα *Αθλητισμός*, 15.5.1928). Ως αντιπρόεδρος του Συνδέσμου είχε διοριστεί ο κ. Αλέξανδρος Τουφερής.⁶

Έντονο ενδιαφέρον για τους αγώνες επέδειξαν τόσο οι τοπικοί επίσημοι όσο και ο φίλαθλος κόσμος της πόλης, με τη συμμετοχή άνω των 150 αθλητών από 10 σωματεία. Την πρώτη ημέρα, παρά τη βροχή, το στάδιο της Κομοτηνής ήταν κατάμεστο από θεατές, ενώ παρόντες ήταν ο Δήμαρχος Κομοτηνής, ο Διοικητής της Μεραρχίας, ο ανώτερος Διοικητής Χωροφυλακής και τα διοικητικά συμβούλια των συμμετεχόντων συλλόγων. Την έναρξη των αγώνων κήρυξε ο αναπληρωτής του Γενικού Διοικητή Θράκης κ. Τσιμπής (εφημερίδα *Κήρυξ*, 9.6.1928). Την πρώτη ημέρα ξεχώρισε ο Νούκας του Ηρακλή Θεσσαλονίκης με νίκες στην ελληνική δισκοβολία και τη σφαιροβολία, ενώ ο Λέων Πασσύ των Φιλίππων Καβάλας κατέρριψε το πανελλήνιο ρεκόρ στα 800 μ. Τη δεύτερη ημέρα, ο Κουδούνας της Ροδόπης Κομοτηνής κατετάγη τρίτος στο τριπλούν (11,08 μ.). Στα 100 μ. νικητής ήταν ο Χρήστος Φέσσας των Φιλίππων (12΄΄6) και στα 200 μ. ο Κωνσταντινίδης της ΑΕΚ Θεσσαλονίκης (24΄΄9). Η συμμετοχή πρωταθλητών όπως οι Γαλλόπουλος, Κωνσταντινίδης, Βεκιάρης και Φέσσας, με επιδόσεις σχεδόν πανελληνίου επιπέδου, συνέβαλε στη μεγάλη επιτυχία της διοργάνωσης, με πλήθος θεατών και σύσσωμη την τοπική κοινωνία παρούσα καθ' όλη τη διάρκειά της (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 10.6.1928).

Στους Στ΄ Πανθρακικούς αγώνες που έγιναν στην Κομοτηνή το 1928, οι πρώτες τρεις ομάδες στην τελική βαθμολογία ήταν: Ηρακλής Θεσ/νίκης, Ροδόπη Κομοτηνής και Ορφέας Ξάνθης (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 1.7.1928).

⁶ Ο Αλέξανδρος Τουφερής ήταν Ελληνογάλλος αθλητής στίβου, Πανελληνιονίκης αλλά και Ολυμπιονίκης με τη Γαλλία. Αθλητής του Πανελληνίου Γ.Σ. & του Εθνικού. Διακρίθηκε στους Ολυμπιακούς αγώνες του 1896 & το 1906 ως μέλος της Γαλλικής Εθνικής ομάδας.

Ζ΄ Πανθρακικοί Αγώνες

Οι Ζ΄ Πανθρακικοί Αγώνες τελέστηκαν στις 30 Ιουλίου του έτους 1929 στην Ξάνθη με διοργανωτή σύλλογο των Ορφέα Ξάνθης και κατόπιν άδειας του Συνδέσμου Ελληνικών Αθλητικών και Γυμναστικών Σωματείων της Ελλάδος (Σ.Ε.Γ.Α.Σ). Στους αγώνες έλαβαν μέρος 15 σύλλογοι από την Θεσσαλονίκη, την Καβάλα, τις Σέρρες, την Αλεξανδρούπολη και την Ξάνθη (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 29.6.1929). Οι αγώνες έλαβαν χώρα στο στάδιο του Ορφέα με 3000 σχεδόν θεατές και 150 αθλητές ενώ εκπρόσωπος του ΣΕΓΑΣ ήταν ο ολυμπιονίκης του 1936 Αλ. Τουφερός (Μανιτάκης, 1962).

Στα αγωνίσματα των 100, 200 και 400 μ. την πρώτη θέση κατέλαβε ο Καραλής του Ορφέα Ξάνθης, καταρρίπτοντας τις προηγούμενες επιδόσεις των Πανθρακικών Αγώνων και αναδεικνυόμενος κορυφαίος δρομέας της χρονιάς με πέντε πρώτες νίκες (περιοδικό *Ola ta Spor*, 1929). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσίασε ο αγώνας των 400 μ., όπου ο Καραλής αντιμετώπισε τον Κωνσταντινίδη του Π.Α.Ο.Κ. Θεσσαλονίκης. Παρά το προβάδισμα του Κωνσταντινίδη, που έφτασε τα έξι μέτρα, ο Καραλής επιτάχυνε στα τελευταία 80 μ. και κατέκτησε τη νίκη με χρόνο 52''8, δικαιώνοντας τη φήμη του (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 8.7.1929). Στα 1500 μ. πρώτευσε ο Μπεκιάρης του Ορφέα Σερρών. Στους Ζ΄ Πανθρακικούς Αγώνες διεξήχθησαν επίσης άλματα και ρίψεις, όπως δισκοβολία, ελεύθερη δισκοβολία, σφαιροβολία, λιθοβολία και ακοντισμός. Στη δισκοβολία απαιτήθηκε επαναληπτικός αγώνας λόγω ισοπαλίας μεταξύ Ανδρέου (Ορφέας Ξάνθης) και Ωρολογά (Ηρακλής Θεσσαλονίκης), με τον Ωρολογά να αναδεικνύεται τελικά νικητής, λαμβάνοντας επιπλέον κύπελλο που δώρισε ο γενικός επιθεωρητής γυμναστικής Μακεδονίας-Θράκης Ορεσίτροφος. Στο πένταθλο νικητής ήταν ο Κιουτσούκαλης, ενώ στις σκυταλοδρομίες 4×100 και 4×400 ο Ορφέας Ξάνθης κατέλαβε τη δεύτερη και την πρώτη θέση αντίστοιχα. Οι αγώνες χαρακτηρίστηκαν ταχύτατοι, νευρικοί και ενθουσιώδεις, με το φίλαθλο κοινό να χειροκροτεί αδιάκοπα (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 3.7.1929).

Στους εν λόγω αγώνες πολυνίκης αναδείχθηκε ο Σύλλογος Ηρακλής Θεσσαλονίκης με 23 αθλητές και ακολούθησε δεύτερος ο Ορφέας, ενώ αξίζει να σημειωθούν οι εξαιρετικές επιδόσεις και νέων αθλητών όπως του Σοφριανίδη, του Νικολαΐδη και του Σκαρλάτου ως αθλητές του συλλόγου Ερμής Αλεξανδρούπολης (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 8.7.1929).

Η΄ Πανθρακικοί Αγώνες

Οι Η΄ Πανθρακικοί Αγώνες τελέστηκαν από τις 15 έως 17 Αυγούστου του έτους 1930 στο νέο στάδιο της Αλεξανδρούπολης. Μεταξύ εννιά συλλόγων στους εν θέματι αγώνες συμμετείχαν ο Ορφέας Ξάνθης, ο Άτλας και η Ροδόπη Κομοτηνής (εφημερίδα *Μακεδονικά Νέα*, 17.8.1930). Στους αγώνες παρευρέθηκαν πολλοί από τους σημαντικούς τοπικούς φορείς όπως ο έπαρχος Ξάνθης, ο Δήμαρχος Σουφλίου και πολλοί άλλοι επίσημοι (εφημερίδα *Μακεδονικά Νέα*, 18.8.1930).

Τα αποτελέσματα των αγώνων της πρώτης ημέρας δεν παρουσίασαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον με εξαίρεση τον αγώνα δρόμου των 10 χιλιομέτρων με το αθλητή Μπεκιάρη να παρουσιάζει νέα Παμμακεδονική επίδοση 35.2΄΄. Την δεύτερη ημέρα σημειώθηκαν σημαντικές επιδόσεις από τον σύλλογο Ορφέα Ξάνθης. Στο τελικό αγώνα δρόμου των 100 μέτρων ο αθλητής Παχειίδης κατέλαβε τη δεύτερη θέση και στο άλμα εις ύψος ο αθλητής Οικονόμου κατέρριψε την καλύτερη επίδοση της Βόρειας Ελλάδας. Το τέλος των Η΄ Πανθρακικών Αγώνων έφερε τον Σύλλογο Ηρακλή στην πρώτη θέση με 34 βαθμούς και ακολούθησαν κατά σειρά ο Ερμής Αλεξανδρούπολης, οι Φίλιπποι Καβάλας, ο Ορφέας Ξάνθης, ο Ορφέας Σερρών, ο ΑΡΗΣ, η Δόξα Δράμας, ο Π.Α.Ο.Κ. και ο Εθνικός Αλεξανδρούπολης (εφημερίδα *Μακεδονικά Νέα*, 17.8.1930).

Θ΄ Πανθρακικοί Αγώνες

Οι Θ΄ Πανθρακικοί Αγώνες πραγματοποιήθηκαν μετά από άσκηση πιέσεων εκ μέρους του Δημάρχου Καβάλας κ. Τερμεντζή, στην πόλη της Καβάλας και συγκεκριμένα στο στάδιο της Καβάλας Κιουτσούκ Ορμάν, στις 28 έως 30 Ιουλίου του έτους 1931. Διοργανωτής Σύλλογος ήταν ο Σύλλογος Φίλιπποι Καβάλας. Κατά τη διάρκεια των αγώνων παιάνιζαν οι μπάντες του Δ' Σώματος Στρατού και του Δήμου Καβάλας (Κυρίτσης, Στεφανίδης, Τσιομπανούδη, 2005). Εξαιρετικής σημασίας ήταν το γεγονός ότι το Υπουργείο Παιδείας αντιπροσωπεύτηκε από τον Τμηματάρχη της Εθνικής Φυσικής Αγωγής κ. Χρυσάφη ο οποίος ανέλαβε καθήκοντα αλυτάρχη των αγώνων (εφημερίδα *Κήρυξ*, 24.6.1931). Την έναρξη των αγώνων είχε κηρύξει ο κ. Καλογέρας. Από τα δεκατέσσερα σωματεία που δήλωσαν συμμετοχή μετείχαν τα έντεκα τελικά, με 173 αθλητές. Για οικονομικούς λόγους δεν συμμετείχαν ο Ερμής, ο Εθνικός Αλεξανδρούπολης και ο Ηρακλής Σερρών (εφημερίδα *Κήρυξ*, 2.7.1931).

Η διοργάνωση των Πανθρακικών Αγώνων στην Καβάλα το 1931 αποτέλεσε ιστορικό γεγονός για την πόλη, καθώς για πρώτη φορά μετά από οκτώ χρόνια οι αγώνες φιλοξενήθηκαν εκεί, λόγω της δημιουργίας νέου, σύγχρονου σταδίου με άρτιο στίβο, αποδυτήρια, λουτρά, τεχνικές

εγκαταστάσεις και εξέδρες με σκίαστρα (εφημερίδα *Κήρυξ*, 1.7.1931; εφημερίδα *Ελεύθερος Τύπος*, 22.6.1931). Οι αγώνες προσέλκυσαν πάνω από 12.000 θεατές και σύσσωμες τις διοικητικές αρχές της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, περιλαμβάνοντας δρόμους, ρίψεις και άλματα (εφημερίδα *Μακεδονικά Νέα*, 28.6.1931). Την πρώτη ημέρα ξεχώρισε ο Καραλής του Ορφέα Ξάνθης στα 100 μ., ενώ στη συνολική βαθμολογία προηγήθηκαν οι Φίλιπποι Καβάλας. Τη δεύτερη ημέρα διατηρήθηκε η πρωτιά των Φιλίππων, ενώ την τρίτη ημέρα διακρίθηκαν ο Χατζηγηρηγορίου (400 μ.) και ο Νάνος (20.000 μ.) του Ηρακλή Θεσσαλονίκης. Η τελική βαθμολογία έφερε ισόβαθμους στην κορυφή τους Φιλίππους Καβάλας και τον Ηρακλή Θεσσαλονίκης, με τον Ορφέα Ξάνθης τρίτο, ακολουθούμενο από Άρη, Π.Α.Ο.Κ., Γ.Σ. Βόλου, Ορφέα Σερρών, Άτλα Κομοτηνής και Δόξα Δράμας (εφημερίδα *Κήρυξ*, 1.7.1931). Στη γενική κατάταξη ο Ορφέας Ξάνθης κατετάγη δεύτερος και ο Άτλας Κομοτηνής πέμπτος, με τον Ελευθεριάδη να διακρίνεται στο τριπλούν (12,25 μ.) (εφημερίδα *Μακεδονία*, 1.7.1931). Ανάμεσα στους κορυφαίους αθλητές ξεχώρισαν επίσης οι Χατζηγηρηγορίου στους δρόμους, Νούκας στις ρίψεις και Παπαγεωργίου στο πένταθλο, σημειώνοντας ατομικά ρεκόρ (εφημερίδα *Μακεδονία*, 2.7.1931).

Κατά τη διάρκεια των αγώνων, πραγματοποιήθηκε παναθλητικό συνέδριο των ομάδων, στο οποίο εξετάστηκαν οι σχέσεις των ομάδων της Βόρειας Ελλάδας με το Σ.Ε.Γ.Α.Σ. Οι παράγοντες των ομάδων διατύπωσαν τα παράπονά τους για τους αποκλεισμούς των βορειοελλαδικών αθλητών από τους Διεθνείς Αγώνες, Ολυμπιακούς και Βαλκανικούς, αλλά και από τη συγκρότηση των εθνικών αθλητικών ομάδων, που ταξίδευαν στο εξωτερικό για φιλικούς αγώνες. Οι εύλογες αιτιάσεις και τα παράπονα των ανθρώπων του αθλητισμού δεν έφτασαν ποτέ μέχρι την Αθήνα (Κυρίτσης, Στεφανίδης, Τσιομπανούδη, 2005).

Ι΄ Πανθρακικοί Αγώνες

Στην Ξάνθη διοργανώθηκαν από τον Ορφέα Ξάνθης οι Ι΄ Πανθρακικοί Αγώνες (3–5 Ιουλίου 1932), με τη συμμετοχή 90 αθλητών από 12 σωματεία πόλεων της Μακεδονίας και της Θράκης (εφημερίδα *Makedonika Nea*, 6.7.1932). Τους αθλητές προσφώνησε ο πρόεδρος του Ορφέα Ιατρίδης, ενώ την έναρξη κήρυξε ο Γενικός Διοικητής Θράκης Φλωριάς, κατόπιν προσφώνησης του επάρχου Καρυώτογλου, και ακολούθησε η ορκωμοσία με τον όρκο να απαγγέλλεται από τον Χασίδη του Ορφέα (εφημερίδα *Μακεδονία*, 4.7.1932; εφημερίδα *Μακεδονικά Νέα*, 4.7.1932). Το αγωνιστικό πρόγραμμα των δύο πρώτων ημερών περιλάμβανε προκριματικούς και τελικούς δρόμων 100, 400, 800, 1500 και 5000 μ., 110 μ. μετ' εμποδίων, σκυταλοδρομίες 4×100 και 4×400, καθώς και

αγωνίσματα αλμάτων και ρίψεων (εφημερίδα *Κήρυξ*, 3.7.1932). Ο Ορφέας Ξάνθης δεν σημείωσε σημαντικές επιτυχίες, καταλαμβάνοντας την τρίτη θέση στη σκυταλοδρομία 4×100 μ. και τη δεύτερη στα 100 μ. με τον Καραλή, παρά την καλή εκκίνηση στη μεταβίβαση της σκυτάλης (εφημερίδα *Makedonika Nea*, 6.7.1932). Μετά τις δύο πρώτες ημέρες, πρώτος στη βαθμολογία ήταν ο Ηρακλής Θεσσαλονίκης με 35 βαθμούς, ακολουθούμενος από τους Φιλίππους Καβάλας, τον Άρη, τον ΠΑΟΚ και τελευταίο τον Ορφέα Ξάνθης (εφημερίδα *Makedonia*, 5.7.1932). Ιδιαίτερη διάκριση σημείωσε ο Λέων Πασσή των Φιλίππων Καβάλας, καταρρίπτοντας το πανελλήνιο ρεκόρ στα 800 μ. με 1'58'' (εφημερίδα *Μακεδονικά Νέα*, 4.7.1932), καθώς και ο Ελευθεριάδης του Άτλα Κομοτηνής, που κατέκτησε πρώτες θέσεις στο τριπλούν, στο ύψος και στο μήκος (εφημερίδα *Μακεδονία*, 6.7.1932). Την τρίτη και τελευταία ημέρα, με αγωνίσματα 200 μ., 400 μ. μετ' εμποδίων, ακοντισμό, επί κοντώ, δισκοβολία και 10.000 μ., πολυνίκης σύλλογος αναδείχθηκε ο Ηρακλής Θεσσαλονίκης (εφημερίδα *Μακεδονία*, 5.7.1932).

ΙΑ΄ Πανθρακικοί Αγώνες

ΟΙ ΙΑ΄ Πανθρακικοί Αγώνες πραγματοποιήθηκαν στην Δράμα με διοργανωτή σύλλογο την Δόξα Δράμας από τις 30 Ιουνίου έως τις 2 Ιουλίου του έτους 1933. Στους αγώνες συμμετείχαν δεκατρείς σύλλογοι και μεταξύ αυτών η Ροδόπη και ο Άτλας Κομοτηνής. Συμμετείχαν επίσης ο Άρης Θεσσαλονίκης, ο Ορφέας Σερρών, οι Φίλιπποι Καβάλας, η Αθλητική Ένωσις Κωνσταντινουπολιτών Καβάλας, ο Ερμής και ο Εθνικός Αλεξανδρούπολης, η Ελπίς και η Δόξα Δράμας. Στους αγώνες παρευρέθηκαν ο Μητροπολίτης Δράμας, ο υπουργός Γενικός Διοικητής Θράκης κ. Μαντάς, ο Νομάρχης κ. Κρεβατάς και ο Δήμαρχος κ. Παζιώνης (εφημερίδα *Κήρυξ*, 5.7.1933).

Οι εφημερίδες της εποχής κάνουν λόγο για μη επιτυχή οργάνωση των αγώνων, καθώς είχε παρευρεθεί πολύ μικρός αριθμός θεατών. Συγκεκριμένα, λόγω του γεγονότος ότι η οργανωτική επιτροπή αυτών των αγώνων αποτελούνταν ουσιαστικά μόνο από ένα Σύμβουλο του συλλόγου Δόξα, ο οποίος σχεδόν απουσίαζε κατά τη διενέργεια των αγώνων, όλες οι προετοιμασίες έγιναν βεβιασμένα και φυσικά με πολύ πρόχειρο τρόπο. Η εν λόγω οργανωτική επιτροπή δεν είχε εξασφαλίσει καταλύματα στους αθλητές που είχαν προσέλθει για να λάβουν μέρος στους αγώνες, ενώ ο στίβος του σταδίου της Δόξας ήταν πρόχειρα επισκευασμένος και παρουσίαζε ελαττώματα. Επιπροσθέτως, οι βαλβίδες των αλμάτων και των ρίψεων ήταν σε χείριστη κατάσταση γεγονός που σε συνδυασμό με τη βροχή κατέστησαν αδύνατη την διεξαγωγή αγωνισμάτων όπως της ελληνικής δισκοβολίας, της λιθοβολίας και του άλματος επι κοντώ.

Επίσης, οι μετρήσεις των δρόμων ήταν εσφαλμένες με αποτέλεσμα να υποβάλλονται συνεχώς ενστάσεις, ενώ δεν παρευρέθηκε κανένας εκπρόσωπος του ΣΕΓΑΣ με αποτέλεσμα να επικρατεί μια γενική αταξία στο στάδιο. Ήταν, λοιπόν, μία ανεπιτυχής διοργάνωση, όπως έγινε κοινώς αποδεκτό (εφημερίδα *Κήρυξ*, 6.7.1933).

ΙΒ΄ Πανθρακικοί Αγώνες

Πραγματοποιήθηκαν από τον σύλλογο Εθνικό Αλεξανδρούπολης το 1934 στο δημοτικό γυμναστήριο της Αλεξανδρούπολης με τη παρουσία πολλών επισήμων και πλήθος κόσμου. Την έναρξη των αγώνων κήρυξε ο αναπληρωτής του Γενικού Διοικητού Θράκης κ. Γουλόπουλος. Ο σύλλογος Εθνικός προσέφερε δωρεάν καταλύματα για τους ξένους αθλητές. Στους αγώνες έλαβαν μέρος αθλητές από τη Θεσσαλονίκη, Σέρρες, Δράμα, Καβάλα, Ξάνθη και Κομοτηνή. Οι αγώνες διήρκεσαν τρεις μέρες με σκοπό να καταδείξουν την σημαντική πρόοδο του αθλητισμού της Μακεδονίας και Θράκης, ο οποίος εξελισσόταν ικανοποιητικά.

Στη σφαιροβολία ο αθλητής Παχειδης του Ορφέα Ξάνθης κατέλαβε τη δεύτερη θέση. Άριστη εντύπωση προκάλεσαν οι αθλητές του Συλλόγου Ηρακλής Θεσ/νίκης και Φίλιπποι Καβάλας οι οποίοι αγωνίζονταν για τις πρώτες θέσεις (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 1.7.1934). Η τελική κατάταξη ήταν: Φίλιπποι Καβάλας 39 βαθμοί, ΗΡΑΚΛΗΣ Θεσ/νίκης 33 βαθμοί, Εθνικός Αλεξανδρούπολης 19 βαθμοί, ΒΑΟ Θεσ/νίκης 13 βαθμοί, ΠΑΟΚ 11 βαθμοί, Ορφέας Σερρών 9 βαθμοί, Ερμής Αλεξανδρούπολης 6 βαθμοί, ΑΡΗΣ 3 βαθμοί, Ορφέας Ξάνθης 3 βαθμοί, ΑΕ Διδ/χου 3 βαθμοί (*ΔΕΛΤΙΟΝ ΣΕΓΑΣ*, 1934).

ΙΓ΄ Πανθρακικοί Αγώνες

Το 1935 ο Σ.Ε.Γ.Α.Σ. ανέθεσε την οργάνωση των ΙΓ' Πανθρακικών αγώνων στους *Φιλίππους* ύστερα από την άρνηση του *Ορφέα Ξάνθης* (εφημερίδα *Πρωινά Νέα*, 20.6.1935). Στους αγώνες δήλωσαν συμμετοχή 114 αθλητές από 11 σωματεία (εφημερίδα *Πρωινά Νέα*, 13.7.1935), ενώ κύπελλο αθλοθέτησαν η αρμενική κοινότητα και η ισραηλιτική (εφημερίδα *Πρωινά Νέα*, 14.7.1935). Οι αγώνες έγιναν στο Δημοτικό Στάδιο της πόλης, το οποίο έζησε μέρες θριάμβου και μεγαλοπρέπειας (εφημερίδα *Πρωινά Νέα*, 16.7.1935). Οι αγώνες ήταν υπό την υψηλή προστασία του Γενικού Διοικητού κ. Λόντου (εφημερίδα *Πρωινά Νέα*, 14.7.1935).

Στους ΙΓ΄ Πανθρακικούς αγώνες που έγιναν στην Καβάλα, πρώτη ομάδα τερμάτισε η ομάδα των Φιλίππων Καβάλας με 46 βαθμούς, αρκετά

μπροστά από τις υπόλοιπες ομάδες. Οι καλύτερες επιδόσεις των αθλητών της Κομοτηνής ήταν: ο Ελευθεριάδης του *Ατλαντα*, κατετάγη πρώτος στο μήκος με επίδοση 6,61 μ., πρώτος στο τριπλούν με επίδοση 13,43 μ., πρώτος στο άλμα επί κοντώ με επίδοση 3,20 μ. και πρώτος κατετάγη ο Εμμανουηλίδης της Ροδόπης στον ακοντισμό με επίδοση 46,45 μ. (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 15.7.1935). Η τελική κατάταξη ήταν: Φίλιπποι Καβάλας 46 βαθμοί, ΗΡΑΚΛΗΣ Θεσ/νικης 23 βαθμοί, ΒΑΟ Θεσ/νικης 10 βαθμοί, Ορφέας Σερρών 10 βαθμοί, Ερμής Αλεξανδρούπολης 9 βαθμοί, Άτλας Κομοτηνής 9 βαθμοί, Εθνικός Αλεξανδρούπολης 8 βαθμοί, ΑΡΗΣ 6 βαθμοί, Δόξα Δράμας 6 βαθμοί, Ροδόπη Κομοτηνής 3 βαθμοί, ΠΑΟΚ 1 βαθμό (*ΔΕΛΤΙΟΝ ΣΕΓΑΣ*, 1935).

ΙΔ΄ Πανθρακικοί Αγώνες

Στις 8–11 Οκτωβρίου 1936 διεξήχθησαν στο δημοτικό γυμναστήριο Κομοτηνής οι ΙΔ΄ Πανθρακικοί Αγώνες, που προκηρύχθηκαν από την Αθλητική Ένωση Κομοτηνής, σε έντονα εορταστικό κλίμα με την πόλη σημαιοστολισμένη και χιλιάδες επισκέπτες από όλη την Ελλάδα, οι οποίοι φιλοξενήθηκαν ακόμη και σε ιδιωτικές κατοικίες (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 9.10.1936). Το στάδιο ήταν κατάμεστο από νωρίς, ενώ την έναρξη τίμησε με την παρουσία του ο πρωθυπουργός Ιωάννης Μεταξάς, συνοδευόμενος από ανώτατους πολιτικούς, στρατιωτικούς και διοικητικούς αξιωματούχους, στο πλαίσιο της πολιτικής του για την ενίσχυση της εθνικής ενότητας και την προβολή του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 9.10.1936). Πριν από την έναρξη επικράτησε πανηγυρική ατμόσφαιρα με παρελάσεις αθλητών, προσκόπων και στρατιωτικών μονάδων, ενώ ο Μεταξάς κήρυξε την έναρξη των αγώνων εξ' ονόματος του βασιλέως Γεωργίου Β΄, τονίζοντας την ανύψωση του εθνικού φρονήματος και τη διάδοση του αθλητικού πνεύματος (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 9.10.1936). Η διοργάνωση ήταν υποδειγματική και πλαισιώθηκε από λαϊκές εθνικές εκδηλώσεις, όπως η «ελαιοδρομία», με σκοπό τη συμμετοχή του αγροτικού πληθυσμού (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 9.10.1936). Συμμετείχαν δεκατρείς σύλλογοι από τη Θράκη και τη Μακεδονία, μεταξύ των οποίων ΑΕΚ, Ροδόπη και Άτλας Κομοτηνής, Ηρακλής και Π.Α.Ο.Κ. Θεσσαλονίκης, Φίλιπποι Καβάλας και άλλοι, ενώ η ελλανόδικος επιτροπή συγκροτήθηκε από έμπειρα στελέχη του ΣΕΓΑΣ (*ΔΕΛΤΙΟΝ ΣΕΓΑΣ*, 1936). Το αγωνιστικό πρόγραμμα περιλάμβανε δρόμους, άλματα, ρίψεις και πένταθλο, με την πρώτη ημέρα να επηρεάζεται από το βρεγμένο γήπεδο και τις συνεχείς βροχές (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 9.10.1936). Τη δεύτερη και τρίτη ημέρα σημειώθηκαν υψηλές επιδόσεις, με πανελλήνιο ρεκόρ στο τριπλούν από

τον Χρ. Ελευθεριάδη (14,68 μ.) και νίκη του Εμμανουηλίδη στο ακόντιο (51,26 μ.) (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 11.10.1936). Η τελική βαθμολογία ανέδειξε πρώτους τους Φιλίππους Καβάλας, δεύτερο τον Εθνικό Αλεξανδρούπολης, ενώ η ΑΕ Κομοτηνής και ο Ορφέας Ξάνθης συγκέντρωσαν περιορισμένους βαθμούς (εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 10.10.1936).

Διακρίσεις – επιδόσεις αθλητών που επιτεύχθηκαν σε Πανθρακικούς αγώνες

Στον Πίνακα 1 αναφέρονται Πανελληνιονίκες αθλητές της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, που πέτυχαν ή ισοφάρισαν πανελλήνια ρεκόρ, την ομάδα ή το σύλλογο που ανήκαν και οι αγώνες όπου επιτεύχθηκε η επίδοση.

Όνομα	Αγώνισμα	Επίδοση	Ομάδα - σύλλογος	Αγώνες
Παλιουδάκης Λάζαρος	400 μ.	52''9	Ροδόπη Κομοτηνής	Δ' Πανθρακικοί - 1926
Κωνσταντινίδης Μιχάλης	400 μ.	52''4	ΑΕΚ Θεσ/νίκης	Στ' Πανθρακικοί - 1928
Αχμέτ Καρά Αλή	100 μ.	11''00 (ισοφ.)	Ορφέας Ξάνθης	Ζ' Πανθρακικοί - 1929
Πασσού Λέων	800 μ.	1'58''6	Φίλιπποι Καβάλας	Ι' Πανθρακικοί - 1932
Ελευθεριάδης Χρήστος	Άλμα τριπλούν	14,68 μ.	ΑΕ Κομοτηνής	ΙΓ' Πανθρακικοί - 1936

Πίνακας 1. Αθλητές της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και οι επιδόσεις (πανελλήνια ρεκόρ) που πέτυχαν κατά τη διάρκεια Πανθρακικών αγώνων.⁷

⁷ Οι επιδόσεις των αθλητών αναφέρονται στις παρακάτω εφημερίδες: εφημερίδα *Το Φως*, 3.7.1926 – εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 1.7.1928 - εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 3.7.1929 – εφημερίδα *Κήρυξ*, 2.7.1932 - εφημερίδα *Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος*, 10.10.1936.

Επίλογος

Η παρούσα έρευνα βασίστηκε κυρίως σε υλικό από αθλητικές εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία που καταγράφουν αθλητικά γεγονότα του Μεσοπολέμου, ιδίως στη Θράκη, καθώς και σε σχετική σύγχρονη αρθρογραφία. Σκοπός ήταν να αποτυπωθούν οι αντιλήψεις και ο βαθμός ενασχόλησης του θρακικού πληθυσμού με τον αθλητισμό σε πρωτογενές επίπεδο. Από την εξέταση της αθλητικής ειδησεογραφίας που αφορά πόλεις της Θράκης και Ανατολικής Μακεδονίας, καθίσταται σαφές ότι κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου παρατηρείται μια συνεχώς αυξανόμενη αθλητική δραστηριότητα, όπως αποδεικνύεται από την αύξηση των συλλόγων και των αθλητών που συμμετείχαν στους επίσημους πλέον Πανθρακικούς Αγώνες. Οι Πανθρακικοί αγώνες αποτέλεσαν ένα πολύ σημαντικό γεγονός όχι μόνο για τον ντόπιο πληθυσμό αλλά και για το σύνολο του ελληνικού πληθυσμού. Σταδιακά άρχισαν να συμμετέχουν όλο και περισσότεροι σύλλογοι επιλέγοντας μόνο τους καλύτερους αθλητές τους και διενεργώντας τοπικούς προκριματικούς αγώνες.

Με τη σημαντική αύξηση του πληθυσμού που παρατηρήθηκε στην περιοχή της Θράκης, όπου εγκαταστάθηκαν πρόσφυγες από τη Μ. Ασία, την Ανατολική Θράκη και τη Ρωμυλία, ο κλασικός αθλητισμός με την ίδρυση και διεξαγωγή των Πανθρακικών αγώνων κατείχε σημαντικότητα θέση στην αθλητική ζωή της ακριτικής περιφέρειας της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης (Χαψιάδης, 1998).

Η αθλητική δράση των συλλόγων της περιοχής, από την ίδρυση των Πανθρακικών αγώνων στην περίοδο του Μεσοπολέμου ήταν αναμφίβολα αξιόλογη για τα επαρχιακά δεδομένα. Οι αξιοσημείωτες επιδόσεις των αθλητών και η κατάκτηση πρωταθλημάτων (σε τοπικό και πανελλήνιο επίπεδο) δείχνει την αγάπη των κατοίκων για τον αθλητισμό (Χαψιάδης, 1998). Αθλητές των συλλόγων της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, με τις επιδόσεις που πέτυχαν, πέρασαν τα όρια της χώρας, όπου διακρίθηκαν, φτάνοντας σε Βαλκανικούς, Μεσογειακούς και Ολυμπιακούς αγώνες, κερδίζοντας όχι μόνο διεθνή μετάλλια αλλά και το αίσθημα της υπερηφάνειας σαν Έλληνες και σαν αθλητές μιας νεοσύστατης περιοχής ως προς την προσάρτησή της στον κορμό της μητέρας πατρίδας.

Ο αθλητισμός αποτέλεσε ένα κομμάτι εθνικής ενότητας την περίοδο του μεσοπολέμου, σε μια ιστορική στιγμή που ένα σύνολο κοινωνικοπολιτικών ομάδων έπρεπε να συνυπάρξουν αρμονικά. Αρκετές μάλιστα ήταν οι περιπτώσεις όπου ο ενθουσιασμός και η ενασχόληση με τον αθλητισμό, δημιούργησε ένα θετικό κλίμα συνύπαρξης πολλών

εθνοτήτων. Μετά την ενσωμάτωση της Θράκης στην Ελλάδα, βλέπουμε την απαρχή μιας μεγάλης διοργάνωσης κλασικού αθλητισμού που έγινε θεσμός (Πανθρακικοί Αγώνες) και γρήγορα αποτέλεσε «στόχο» για τη συμμετοχή σε αυτούς τους αγώνες πολλών και αξιόλογων αθλητών σχεδόν απ' όλη την Ελλάδα.

Με το πέρασμα των χρόνων, οι Πανθρακικοί Αγώνες έγιναν μείζον γεγονός. Συγκέντρωναν την αφρόκρεμα των αθλητών του κάθε γεωγραφικού διαμερίσματος που τους διοργάνωνε, το σύνολο των πολιτικών, στρατιωτικών και θρησκευτικών αρχών του τόπου αλλά και πλήθος κόσμου που έσπευδε να τους παρακολουθήσει, ο οποίος και αυξανόταν συνεχώς με το πέρασμα των χρόνων. Τα γήπεδα τότε γέμιζαν και οι φίλαθλοι δόξαζαν τους νικητές, γεγονός που αποδείκνυε πως οι Πανθρακικοί Αγώνες στο σύνολό τους ενίσχυσαν σε μεγάλο βαθμό την ενασχόληση και το ενδιαφέρον των πολιτών, και κυρίως της νεολαίας, με τον κλασικό αθλητισμό. Επίσης ήταν μια κοινωνική διέξοδος σε μια εποχή που η ψυχαγωγία ήταν περιορισμένη.

Το 1925 είναι ένα κομβικό έτος γιατί τότε διοργανώθηκαν μεγάλης κλίμακας Παμακεδονικοί Αγώνες, οι οποίοι λειτούργησαν ως πρότυπο και για αντίστοιχες διοργανώσεις σε άλλες περιοχές, όπως η Θράκη. Οι Πανθρακικοί Αγώνες, αν και είχαν ξεκινήσει νωρίτερα σε μικρότερη κλίμακα, άρχισαν να παίρνουν πιο επίσημο χαρακτήρα και να επηρεάζονται από την επιτυχία των Παμακεδονικών. Οι Παμακεδονικοί Αγώνες του 1925 αποτέλεσαν πρότυπο και σημείο αναφοράς για τη διοργάνωση των Πανθρακικών Αγώνων, ιδιαίτερα σε επίπεδο οργάνωσης, στόχων και προβολής. Οι δύο αγώνες συνέκλιναν ως προς το πνεύμα τους και εντάσσονταν στη γενικότερη προσπάθεια του Μεσοπολέμου για «εθνική αναγέννηση» μέσα από τον αθλητισμό, την παράδοση και τη συμμετοχή των νέων. Τόσο οι πρώτοι Πανθρακικοί Αγώνες όσο και οι Παμακεδονικοί Αγώνες του 1925, έχουν στενή σχέση, καθώς και οι δύο εντάσσονται στο πλαίσιο μιας ευρύτερης εθνικής και πολιτιστικής προσπάθειας του ελληνικού κράτους και των τοπικών φορέων να ενισχύσουν την εθνική συνοχή, την τοπική ταυτότητα και την ελληνορθόδοξη παράδοση στις «νέες χώρες» — δηλαδή τις περιοχές που ενσωματώθηκαν στην Ελλάδα μετά τους Βαλκανικούς Πολέμους (1912-1913) και τη Μικρασιατική Καταστροφή, όπως η Μακεδονία και η Θράκη.

Η έντονη στρατιωτική παρουσία στους Πανθρακικούς Αγώνες και η πρωτοκαθεδρία στρατιωτικών προσώπων στις οργανωτικές επιτροπές αποτυπώνουν τη στρατηγική σημασία της Θράκης και τον ρόλο του στρατού ως εγγυητή της κρατικής ισχύος και συνοχής, ιδιαίτερα σε μια περίοδο εθνικής ρευστότητας και κοινωνικών τραυμάτων από τη Μικρασιατική Καταστροφή. Ο Δάσιος, οργάνωσε τους αγώνες εν μέσω

ανθρωπιστικής κρίσης — με τους πρόσφυγες ακόμη σε σκηνές — γιατί οι αγώνες δεν στόχευαν αποκλειστικά στην αναψυχή, αλλά κυρίως στην προβολή της «ελληνικότητας» της Θράκης και την εδραίωση κρατικής παρουσίας σε μια ευαίσθητη περιοχή.

Η επίσκεψη του Μεταξά στους Πανθρακικούς, καθώς και η στήριξη του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου σε τέτοιες διοργανώσεις, εντάσσεται σε ένα ευρύτερο σχέδιο εθνικιστικής προπαγάνδας, κοινωνικού ελέγχου και καλλιέργειας πειθαρχημένου, «υγιούς» πολίτη – πρότυπο, αποτέλεσαν το εφαλτήριο για το νέο ξεκίνημα του έθνους (Κριάρη, 2024).

Βιβλιογραφία

- ALBANIDIS 2023. Albanidis, E. «Stones for the Greek Throwing Game “Lithobolia”», in: Daphne Bolz & Michael Kruger (Eds), *A History of Sport in Europe in 100 Objects*, Hildesheim, pp. 13-17.
- ΑΛΜΠΑΝΙΔΗΣ 2020. Ε. Αλμπανίδης, «Οι Πανθρακικοί αγώνες μέσα από τον καθρέφτη του τύπου: Οι πρώτες δύο διοργανώσεις (1923-1924)», στο: Νικόλαος Τσιγγίλης, Διαμαντής Μαστρογιαννάκης, *ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ: ΡΗΤΟΡΙΚΗ, ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ*, Θεσ/νίκη 2020.
- ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ 2004. Αυγερινός, Θ. Κοινωνιολογία του Αθλητισμού, Αθήνα.
- ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ 1997. Γιαννάκης, Θ. Ζάππειες και Σύγχρονες Ολυμπιάδες, Αθήνα.
- CLOGG 1992. R. Clogg, *A Concise History of Greece*, Cambridge.
- ΕΞΑΡΧΟΥ 2010, Εξάρχου, Θ. Ξάνθη 1923 Η καθημερινή ζωή και ιστορικά στοιχεία, Δήμος Ξάνθης.
- HUPCHICK 1993. D. Hupchick, *The Balkans: From Constantinople to Communism*, London.
- ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ 1990. Σ. Ιωαννίδης, *Ξάνθη 1870-1940 εικόνες και μαρτυρίες από την ιστορία της Ξάνθης*, Ξάνθη.
- ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ 1993. Ι. Καραγιαννόπουλος, *Εισαγωγή στην τεχνική της επιστημονικής ιστορικής εργασίας*, Θεσ/νίκη.
- ΚΟΥΛΟΥΡΗ 1997. Χ. Κουλούρη, *Αθλητισμός και όψεις αστικής κοινωνικότητας- Γυμναστική και Αθλητικά Σωματεία 1870 -1922*, Αθήνα.
- _____, 2002. *Αρχεία και Ιστορία της Επιτροπής Ολυμπιακών Αγώνων*, Αθήνα.

- ΚΡΙΑΡΗ 2024. Ι. Κριάρη, «Η Αποκατάσταση των Προσφύγων στη Μακεδονία και τη Θράκη», στο: *100 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ: ΟΙ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ ΤΟΥ 1922 ΚΑΙ Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ*, Αθήνα.
- ΚΥΡΙΤΣΗΣ – ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ – ΤΣΙΟΜΠΑΝΟΥΔΗ, 2005. Δ. Κυρίτσης, Α. Στεφανίδης, Ε. Τσιομπανούδη, *Π.Α.Ο.Κ. Πανθεσσαλονίκειος Αθλητικός Όμιλος Κωνσταντινουπολιτών, 1926-2005*, Θεσσαλονίκη.
- ΛΙΑΚΟΣ 2005. Α. Λιάκος, *Πώς το παρελθόν γίνεται ιστορία*, Αθήνα.
- ΛΙΘΟΞΟΥ 1991. Δ. Λιθοξόου, *Μειονοτικά ζητήματα και εθνική συνείδηση στην Ελλάδα*, Αθήνα.
- ΜΑΝΙΤΑΚΗΣ 1962. Π. Μανιτάκης, *100 χρόνια Νεοελληνικού Αθλητισμού 1830-1930*, Αθήνα.
- ΜΑΖΟΒΕΡ 2003. M. Mazower, *The Balkans: A Short History*, New York.
- ΜΗΛΙΟΣ, 1988. Γ. Μηλιός, *Ο ελληνικός κοινωνικός σχηματισμός. Από τον επεκτατισμό στην καπιταλιστική ανάπτυξη*, Αθήνα.
- ΡΕΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ 1962. D. Pentzopoulos, *The Balkan Exchange of Minorities and its Impact*, London.
- ΣΩΤΗΡΙΟΥ 1975, Δ. Σωτηρίου, *Η Μικρασιατική Καταστροφή και η στρατηγική του ιμπεριαλισμού στην Ανατολική Μεσόγειο*, Αθήνα.
- ΧΑΨΙΑΔΗΣ 1998. Α. Χαψιάδης, *Έρευνα και η Ιστορία της Αλεξ/πολης, Αλεξ/πολη*.
- ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ 1927. Ν. Χριστοδούλου, *Γυμναστικός σύλλογος Θεσσαλονίκης ο Ηρακλής*, Θεσ/νικη 1927.

Εφημερίδες

Αθλητισμός (1928)

Ελεύθερος Τύπος (1931, 1954)

Κήρυξ (1928, 1931, 1932, 1933)

Μακεδονία (1930, 1931, 1932, 1938)

Μακεδονικά Νέα (1930, 1931, 1932)

Πρωινά Νέα (1932, 1935)

Ταχυδρόμος Βορείου Ελλάδος (1927, 1928, 1929, 1934, 1935, 1936)

Το Φως (1923, 1925, 1926)

Περιοδικά

Αθλητική Ενημέρωση (1923, 1925)

Αθλητικός Κόσμος (1926, 1927)

ΔΕΛΤΙΟΝ ΣΕΓΓΑΣ (1934, 1935, 1936)

Η Νίκη (1923, 1924, 1925)

Όλα τα Σπορ (1929)